

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระสำคัญของความเชื่ออาทรตามแนวคิดของพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม และนำเสนอแนวทางจัดการศึกษาและแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเชื่ออาทรในสังคมไทย มีวิธีการรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิอย่างมีโครงสร้าง (Structural Interview) และการสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีส่วนในการจัดการศึกษา (Focus Group Discussion) มีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร

เป็นการศึกษาสาระสำคัญของความเชื่ออาทรตามแนวคิดของพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การกำหนดลักษณะของข้อมูล

ลักษณะของข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เกี่ยวข้องกับความเชื่ออาทรที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดของพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม ขอบเขตของเนื้อหา มีดังนี้

- 1) แนวคิดพุทธศาสนาในข้อธรรมเมตตาและกรุณาความสัมพันธ์ของคนต่อคน ความสัมพันธ์ของคนต่อธรรมชาติ
- 2) แนวคิดจริยศาสตร์สตรีนิยม ในจริยศาสตร์ของความอาทร (Ethics of Care)
- 3) แนวคิดการศึกษาทางเลือก ในแนวคิดสตัทยาไส วอลดอร์ฟ และนีโอฮิวแมน-นิส
- 4) แนวคิดประชาสังคม ในจิตสำนึกประชาสังคม ความเป็นชุมชน และคุณค่าทางวัฒนธรรมของประชาสังคม

2. แหล่งที่มาของเอกสาร

แหล่งที่มาของเอกสารที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยหนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่ออาถรรพณ์ตามแนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.1 เอกสารแนวคิดพุทธศาสนา ในข้อธรรมเมตตาและกรุณา ความสัมพันธ์ของคนต่อคน ความสัมพันธ์ของคนต่อธรรมชาติ มีดังนี้

1) ดิช นัท ฮันท์, ธารา รินสานต์ แปล. เมตตาภาวนา คำสอนว่าด้วยรัก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2542.

2) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 8, 2538.

3) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 8, 2538.

4) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พระพุทธศาสนา พัฒนาการและสังคม. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย, 2540.

5) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ธรรมบุญชีวิต: พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 10, 2541.

6) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). ทำอย่างไรจะหายโกรธ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธ-ธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 34, 2541.

7) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 5, 2541.

8) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). จากสุขในบ้าน สู่ความเกษมสันต์ทั่วสังคม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 4, 2542.

9) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พิมพ์ครั้งที่ 9, 2543

10) พระพิมพ์ธรรม อาสภเถร แปลและเรียบเรียง. วิสุทธิมรรค ความไทย พรหมวิหารนิเทศ ปริจเฉทที่ 9, ม.ป.ป.

11) ทะไลลามะ, ส.ศิริรักษ์ แปล. มรรควิถีแห่งการฝึกตน หนทางเข้าถึงชีวิตที่เปี่ยมความหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, 2545.

2.2 เอกสารแนวคิดจริยศาสตร์สตรีนิยม ในจริยศาสตร์ของความอาทร (Ethic of Care) มีดังนี้

- 1) Friedman, M. Beyond caring: The de-moralization of gender. In Mary Jeanne Larrabee, ed., An ethic of care: feminist and interdisciplinary perspective. London: Routledge, 1993.
- 2) Gilligan, C. In a different voice: psychological theory and women's development. Cambridge: Harvard University Press, 1982.
- 3) Koehn, D. Rethinking feminist ethics: care, trust, and empathy. London: Routledge, 1998.
- 4) MacKinnon, B. Ethics: theory and contemporary issue. 2nd ed. USA: Wadsworth, 1998.
- 5) Moore, N., and Bruder, K. Philosophy: the power of ideas. 5th ed. USA: McGraw-Hill, 2002.
- 6) Noddings, N. Starting at home, caring and social policy. Berkeley: University of California Press, 2002.
- 7) Tronto, J. Moral Boundaries. New York: Routledge, 1993.
- 8) Wall, F. Thinking critically about moral problems. Canada: Wadsworth, 2003.

2.3 เอกสารแนวคิดการศึกษาทางเลือก ในแนวคิดสตัยไฮส วอลดอร์ฟ และนีโอ-ฮิวแมนนิส มีดังนี้

- 1) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. สอนให้เป็นอัจฉริยะตามแนวนีโอฮิวแมนนิส. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 5, 2536.
- 2) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. Self Esteem พลังแห่งความเชื่อมั่น. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์, 2540.
- 3) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. อุตตศึกษา ศาสตร์แห่งการรู้จักตนเอง. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์, พิมพ์ครั้งที่ 7, 2542.
- 4) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. แต่คุณพ่อคุณแม่ และคุณครูที่รัก. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์, 2542.
- 5) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. สมาธิ 2000. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์, 2542.

- 6) เกียรติวรรณ อมาตยกุล แปล. คุณธรรม 2000 ศาสตร์แห่งการทำสมาธิตามแนวนี้โอฮิวแมนนิส. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์, 2542
- 7) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. ฉลาด เก่ง ดี และมีความสุข. กรุงเทพฯ: ที. พี. พรินท์, 2543.
- 8) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. คิด – ทำ ด้านบวก. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2545.
- 9) เกียรติวรรณ อมาตยกุล. พ่อแม่ต้องสั่งสอน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, 2547.
- 10) จอห์น บี ทอมสัน และคณะ, วิศิษฐ์ วัจวิญญู แปล. เด็กตามธรรมชาติ 1 คู่มือดูแลและเสริมสร้างศักยภาพเด็กในเจ็ดปีแรก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา, 2546.
- 11) โจน ออลมอน, จันท์เพ็ญ พันธุ์โอสถ แปล. ผู้ความเป็นมนุษย์ผู้สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: รัตติกาล, (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม), ม.ป.ป.
- 12) โทริน เอ็ม ฟินเชอร์, จันท์เพ็ญ พันธุ์โอสถ แปล. บนหนทางแห่งความหมาย ก้าวอย่างแห่งการพัฒนาค้นบนหนทางการพัฒนาเด็กของครูวอลดอร์ฟ. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถานแสงอรุณ, 2541.
- 13) บุญบง ตันตวิงส์. การศึกษาวอลดอร์ฟ. ใน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, 2542.
- 14) พร พันธุ์โอสถ. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยไทย: ตามแนวคิดวอลดอร์ฟ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543.
- 15) ฟรียา แจฟคี, จันท์เพ็ญ พันธุ์โอสถ แปล. รากฐานพัฒนาการชีวิต งานและการเล่นในช่วงปฐมวัย. กรุงเทพฯ: รัตติกาล, ม.ป.ป.
- 16) มาจอร์ สปกอก, จันท์เพ็ญ พันธุ์โอสถ แปล. โรงเรียนวอลดอร์ฟ ศิลปะการสอนที่มีชีวิต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถานแสงอรุณ, 2539.
- 17) อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา. คุณค่าความเป็นมนุษย์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสัตยาไส, ม.ป.ป.
- 18) อางอง ชุมสาย ณ อยุธยา. การพัฒนาศักยภาพอย่างสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สถาบันการศึกษาสัตยาไส, ม.ป.ป.
- 19) อวารุติกา อนันตคามิทธา อาจารย์, เกียรติวรรณ อมาตยกุล แปล. นิโอฮิวแมนนิส: เราทั้งผองพี่น้องกัน. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2535.
- 20) อลิชเบท เอ็ม กรูเนเลียส, จันท์เพ็ญ พันธุ์โอสถ แปล. อนุบาลวอลดอร์ฟ ปฐมบทแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: พลัสเพรส, ม.ป.ป.
- 21) เอกสารระเบียบการ บ้านรัก บ้านเรียนแห่งความสุข. กรุงเทพฯ: ม.ป.ป.
- 2.4 เอกสารแนวคิดประชาสังคม ในจิตสำนึกประชาสังคม ความเป็นชุมชน และคุณค่าทางวัฒนธรรมของประชาสังคม มีดังนี้

- 1) ชูชัย ศุภวงศ์ และยวดี คาคการณ์ไกล บรรณาธิการ. ประชาสังคม พรรคนะนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2540.
- 2) ชูชัย ศุภวงศ์. แนวคิด พัฒนาการและข้อพิจารณาเกี่ยวกับประชาสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2540.
- 3) เดวิท แมทิวส์, ฐิรุฒิ เสนาคำ แปลและเรียบเรียง. จากปัจเจกสู่สาธารณะ : กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2540.
- 4) ธเนศ อารมณ์สุวรรณ. ประชาสังคม: พัฒนาการและนโยบายแห่งอนาคต. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2540.
- 5) ธีรยุทธ บุญมี. ประชาสังคม. กรุงเทพฯ: สายธาร, 2547.
- 6) ประเวศ วะสี. ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง กีฬาธรรม และสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร: มติชน, 2541.
- 7) ประเวศ วะสี และคณะ. รวมพลังประชารัฐ ขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง. สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2544.
- 8) พลเดช ปิ่นประทีป. กระบวนการประชาสังคมไทยกับการแก้ปัญหาสุขภาพจิต. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2543.
- 9) ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. ประชาคมตำบล: หมายเหตุจากนักคิด. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2541.
- 10) สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ บรรณาธิการ. ประชาสังคมกับการพัฒนาสุขภาพ: บทวิเคราะห์ทางวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โครงการสำนักพิมพ์สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2539.
- 11) สันติสุข ไสกนศิริ บรรณาธิการ. ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง 100 ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน, 2544.
- 12) อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ. ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล , 2542.

3. เกณฑ์การเลือกข้อมูล

เกณฑ์การเลือกข้อมูลจากเอกสารตามแนวคิดต่างๆ ใช้เกณฑ์เลือกข้อมูลที่ปรากฏในเอกสาร ซึ่งมีจำนวนมากกว่าครึ่งของจำนวนเอกสารทั้งหมดตามแนวคิดนั้น นำข้อมูลที่ผ่านมาเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารครั้งนี้ ได้นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารมาวิเคราะห์ จำแนกข้อมูลที่ได้ออกเป็นประเด็นสำคัญ (Themes) ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 4.1 ความหมายของความเอื้ออาทร
- 4.2 เป้าหมายของความเอื้ออาทร
- 4.3 องค์ประกอบของความเอื้ออาทร
- 4.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเอื้ออาทร
- 4.5 วิธีสร้างความเอื้ออาทร
- 4.6 คุณค่าของความเอื้ออาทร

5. การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดพุทธศาสนา จริยศาสตร์-สตรีนิยม การศึกษาทางเลือก และประชาสังคม ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาสาระความเอื้ออาทร ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวเป็นกลุ่มบุคคลเดียวกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ผู้วิจัยติดต่อขอสัมภาษณ์ในหัวข้อ แนวทางจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรตามแนวคิดต่าง ๆ

เกณฑ์สำหรับการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิที่จะตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาสาระความเอื้ออาทรตามแนวคิดทั้ง 4 แนว มีดังนี้

5.1 ผู้ทรงคุณวุฒิทางแนวคิดพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับพุทธศาสนา คือเป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิดพุทธศาสนา ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมพร้อมใจในการตรวจสอบเนื้อหา จำนวน 6 รูป / ท่าน ได้แก่

- 1) พระศรีปริยัติโมลี รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 2) พระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- 3) พระมหาเจิม สุวโจ ผู้อำนวยการหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- 4) พระเทพวิสุทธิกวี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวางแผนมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย
- 5) พระมหาประเสริฐ ธีรธมฺโม คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย
- 6) รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

5.2 ผู้ทรงคุณวุฒิแนวคิจริยศาสตร์สตรีนิยม ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงทางแนวคิจริยศาสตร์สตรีนิยม คือเป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิจริยศาสตร์สตรีนิยม ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้วิจัยติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิแนวคิจริยศาสตร์สตรีนิยม ซึ่งเน้นจริยศาสตร์ของความอาทร มีผู้ทรงคุณวุฒิตรงตามเกณฑ์ จำนวน 3 ท่าน ภายหลังจากติดต่อได้รับความยินยอมให้ตรวจสอบเนื้อหา จำนวน 1 ท่าน ได้แก่

- 1) รองศาสตราจารย์ เนื่องน้อย บุญเนตร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

5.3 ผู้ทรงคุณวุฒิทางแนวคิจริยการศึกษาทางเลือก ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงทางแนวคิจริยเกี่ยวกับการศึกษาทางเลือก คือ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในแนวคิจริยการศึกษาทางเลือก ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้ขออนุมัติตรวจสอบเนื้อหาและให้สัมภาษณ์ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- 1) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้อำนวยการโรงเรียนสัจจาไส
- 2) อาจารย์ จีรัฐกาล พงศ์ภคเชียร ครูใหญ่โรงเรียนสัจจาไส
- 3) อาจารย์ อภิรตี จรัสชวณะเพท ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก
- 4) อาจารย์ วิณา ก๊วยสมบูรณ์ ครูโรงเรียนปัญญาอุทัย
- 5) รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

5.4 ผู้ทรงคุณวุฒิแนวคิจริยประชาสังคม คือ ผู้มีประสบการณ์ตรงทางแนวคิจริยประชาสังคม คือเป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิจริยประชาสังคม ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมตรวจสอบเนื้อหาและให้สัมภาษณ์ จำนวน 2 ท่าน ได้แก่

- 1) นายแพทย์ พลเดช ปิ่นประทีป เลขานุการสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นการรวบรวมข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย เป็นการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) รวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดต่าง ๆ คือ พุทธศาสนา จริยศาสตร์สตรี-นียมการศึกษาทางเลือก และประชาสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เกณฑ์การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับคัดเลือก (กลุ่มเกี่ยวกับการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา) จะได้รับการติดต่อขอสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย ตามแนวคำถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวทางการจัดการศึกษา ข้อมูลระหว่างสัมภาษณ์จะได้รับการบันทึกเทปภายหลังได้รับอนุญาตจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับการสัมภาษณ์ตามแนวคำถาม โดยใช้เวลาเฉลี่ย 60 นาทีต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 1 ท่าน การสัมภาษณ์เสร็จสมบูรณ์ภายในครั้งเดียว ช่วงเวลาการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 14 รูป / ท่าน เริ่มตั้งแต่วันที่ 13 ตุลาคม 2547 ถึง วันที่ 11 มกราคม 2548 รวมเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน

เกณฑ์สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สัมภาษณ์ในเรื่องแนวทางจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในแนวคิดทั้ง 4 แนว มีดังนี้

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดพุทธศาสนา ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับพุทธศาสนา คือเป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิดพุทธศาสนา ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมในการให้สัมภาษณ์ จำนวน 6 รูป / ท่าน ได้แก่

- 1) พระศรีปริยัติโมลี รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 18 ตุลาคม 2547 เวลา 17.30-18.30 น. ณ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- 2) พระสุธีรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 15 ตุลาคม 2547 เวลา 17.00-18.00 น. ณ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- 3) พระมหาเจิม สุวโจ ผู้อำนวยการหอสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 13 ตุลาคม 2547 เวลา 16.00-16.45 น. ณ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- 4) พระเทพวิสุทธิทศกวี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวางแผนมหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤศจิกายน 2547 13.00-14.00 น. ณ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

- 5) พระมหาประเสริฐ ธีรธมฺโม คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2547 เวลา 14.00-14.45 น. ณ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย

- 6) รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 3 ธันวาคม 2547 เวลา 10.00-11.00 น. ณ คณะอักษร-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดจริยศาสตร์สตรีนิยม ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงทางแนวคิดจริยศาสตร์สตรีนิยม คือเป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิดจริยศาสตร์-สตรีนิยม ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้วิจัยติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิแนวคิดนี้ ซึ่งเน้นจริยศาสตร์ของความอาทร ซึ่งจากการสอบถามทราบว่าผู้ทรงคุณวุฒิในด้านนี้ จำนวน 3 คนซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมในการให้สัมภาษณ์ จำนวน 1 ท่าน (ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้แนะนำเอกสารให้ไปศึกษาแทนการสัมภาษณ์) ได้แก่

- 1) รองศาสตราจารย์ เนื่องน้อย บุญยเนตร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

สัมภาษณ์วันที่ 1 ธันวาคม 2547 ณ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดการศึกษาทางเลือก ได้แก่ ผู้มีประสบการณ์ตรงทางแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาทางเลือก คือ เป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิดการศึกษาทางเลือก ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมในการให้สัมภาษณ์ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่

- 1) ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้อำนวยการ โรงเรียนสัจยาไส
สัมภาษณ์วันที่ 18 ตุลาคม 2547 เวลา 14.00-15.00 น. ณ บ้านพัก
ซอยสุขุมวิท 53 กรุงเทพฯ
- 2) อาจารย์ จิรัฐกาล พงษ์ภคเชียร ครูใหญ่โรงเรียนสัจยาไส
สัมภาษณ์วันที่ 12 ตุลาคม 2547 11.00-12.15 น. ณ สถาบันรามจิตติ กรุงเทพฯ
- 3) อาจารย์ อภิรตรี จรัสขวนะเพท ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลบ้านรัก
สัมภาษณ์วันที่ 22 พฤศจิกายน 2547 เวลา 09.00-10.15 น. ณ โรงเรียนอนุบาล
บ้านรัก กรุงเทพฯ
- 4) อาจารย์ วิณา ก๊วยสมบุญรณ์ ครูโรงเรียนปัญญาไทย
สัมภาษณ์วันที่ 2 ธันวาคม 2547 เวลา 13.00-14.00 น. ณ โรงเรียน
ปัญญาไทย กรุงเทพฯ
- 5) รองศาสตราจารย์ ดร.เกียรติวรรณ อมาตยกุล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ผู้ทรงคุณวุฒิได้มอบเอกสารและแถบบันทึกเสียงการทำสมาธิแบบนีโอฮิวแมนนิสให้ไปศึกษาแทนการสัมภาษณ์)
สัมภาษณ์วันที่ 23 พฤศจิกายน 2547 ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.4 ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดประชาสังคม คือ ผู้มีประสบการณ์ตรงทางแนวคิดประชาสังคม คือเป็นผู้มีประสบการณ์ในแนวคิดประชาสังคม ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมพร้อมใจในการให้สัมภาษณ์ จำนวน 2 คน (จากการติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด 8 คน) ได้แก่

- 1) นายแพทย์ พลเดช ปิ่นประทีป เลขาธิการสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

สัมภาษณ์วันที่ 16 ธันวาคม 2547 เวลา 10.00-11.30 น. ณ สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา

- 2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไทรรัตน์ สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
สัมภาษณ์วันที่ 11 มกราคม 2548 เวลา 15.00-16.00 น. ณ สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา

2. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยถอดเทปการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิคำต่อคำ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้
เกณฑ์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกินกว่าครึ่งของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดตามแนวคิด
นั้น นำข้อมูลแต่ละแนวคิดมาสังเคราะห์จัดทำเป็นแนวทางจัดการศึกษาเพื่อความเอื้อ-อาทรใน
สังคมไทยตามแนวคิดนั้น นำเสนอผลการสังเคราะห์ที่ได้ให้แก่กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัด
การศึกษาแสดงความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรที่สอดคล้อง
กับความต้องการของสังคมไทยในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นนี้ นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารมาวิเคราะห์จำแนกข้อมูล
ได้ออกเป็นประเด็นสำคัญ (Themes) ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ความมุ่งหมาย
- 2) หลักสูตร
- 3) บทบาทของผู้สอน
- 4) บทบาทของผู้เรียน
- 5) การจัดการกระบวนการเรียนรู้
- 6) การประเมินผล
- 7) บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง
- 8) บทบาทของชุมชน และสถาบันสังคมอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการ
กำหนดแนวทางการศึกษา (Stakeholders) ในประเด็นแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความ
เอื้ออาทรในสังคมไทย โดยนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามแนวคิดทั้ง 4
แนว ในเรื่องการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรมาให้กลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทาง

การศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้สอน กลุ่มผู้เรียน กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้บริหารการศึกษา และกลุ่มชุมชน และสถาบันสังคมอื่น ๆ ร่วมพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย ซึ่งมีขั้นตอนรายละเอียด ดังนี้

1. เกณฑ์การเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มผู้สอน
- 2) กลุ่มผู้เรียน
- 3) กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง
- 4) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา
- 5) กลุ่มผู้บริหารการศึกษา
- 6) กลุ่มชุมชน และสถาบันสังคมอื่น ๆ

ตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ ได้รับการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เข้าร่วมพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทย ช่วงเวลาการสนทนากลุ่มทั้ง 6 กลุ่ม เริ่มตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม 2548 ถึง วันที่ 17 เมษายน 2548 รวมเป็นระยะเวลาประมาณ 1 เดือน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกผู้เข้าร่วม ดังนี้

1) กลุ่มผู้สอน

เป็นผู้มีประสบการณ์การสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการสอนทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมพร้อมใจในการสนทนากลุ่ม จำนวน 6 ท่าน ในวันที่ 2 เมษายน 2548 เวลา 13.00-15.00 น. ณ มูลนิธิเด็ก ได้แก่

1.1) ครูวรรณิ นัตร์สุวงศ์	โรงเรียนมารีอุปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม
1.2) ครูพนมาศ จันชนตระกูล	โรงเรียนมารีอุปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม
1.3) ครูสุภาวดี วิสุวรรณ	โรงเรียนมารีอุปถัมภ์ จังหวัดนครปฐม
1.4) ครูปิยะนันท์ ธนกาญจน์	โรงเรียนตรีมิตรวิทยา กรุงเทพฯ
1.5) ครูปรานี นาคทอง	โรงเรียนตรีมิตรวิทยา กรุงเทพฯ
1.6) อาจารย์วันิดา ลอยชื่น	โรงเรียนอัสสัมชัญ ธนบุรี กรุงเทพฯ

2) กลุ่มผู้เรียน

เป็นผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นตัวแทนของผู้เรียนของสถาบันการศึกษาที่สังกัด ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมในการสนทนากลุ่ม จำนวน 6 ท่าน ในวันที่ 17 เมษายน 2548 เวลา 14.30-16.00 น. ณ มูลนิธิศคศรี-สฤษดิ์วงศ์ ประกอบด้วย

2.1) นายสรวิศ สุทธิไชย	ชั้น ม.3 โรงเรียนอัสสัมชัญ บางรัก
2.2) นางสาววริรัตน์ บัวเสนาะ	ชั้น ม.6 โรงเรียนสายปัญญาฯ
2.3) นางสาวน้ำค้าง คำแดง	ชั้น ม.6 โรงเรียนมัธยมบึงทองหลาง
2.4) นางสาวชุติมา ใจคง	ชั้น ม.6 โรงเรียนวัดน้อยใน
2.5) นางสาวมณฑนา เอื้อประจักษ์นที	ชั้น ม.5 โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย
2.6) นายกันตวิช โปริยานนท์	ชั้น ม.4 โรงเรียนวัดสุทธิวาราม

3) กลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง

เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นตัวแทนกลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้าร่วมสัมมนาทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 6 ท่าน ในวันที่ 28 มีนาคม 2548 ณ มูลนิธิเด็ก ได้แก่

3.1) คุณไสว บุญขวัญ	ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและครอบครัว
3.2) คุณประกายกาญจน์ เหลืองประมวล	มูลนิธิเด็ก
3.3) คุณสายสุนีย์ จันทะโก	มูลนิธิเด็ก
3.4) คุณสุพจน์ ชูนวล	กลุ่มครอบครัวแนวพุทธ
3.5) คุณเพ็ญจิตร คุโณปการวงศกร	มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว
3.6) คุณอุษณา รุ่งเอนก	องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดสิงห์บุรี

4) กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา

เป็นผู้มีประสบการณ์บริหารสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการบริหารสถานศึกษาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 6 รูป / ท่าน ในวันที่ 7 เมษายน 2548 เวลา 14.00-16.00 น. ณ โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนาราม จังหวัดเลย ได้แก่

4.1) อาจารย์สะอาด เวชเฉลิม	โรงเรียนบ้านวังสะพุง จังหวัดเลย
4.2) อาจารย์อัสนีย์ ช่างอินทร์	โรงเรียนชุมชนวังสะพุง จังหวัดเลย
4.3) อาจารย์บัณฑิต โคกโพธิ์	โรงเรียนชุมชนวังสะพุง จังหวัดเลย
4.4) อาจารย์สรวง เื่องใสส่อง	โรงเรียนบ้านโคกขมิ้น จังหวัดเลย
4.5) พระชมภู จูฑะบรม	โรงเรียนวัดวังสะพุงพัฒนาราม จังหวัดเลย
4.6) พระมหาสมโชค ฤทธิจำรูญ	โรงเรียนวัดกาญจนสิงหาสน์วิทยา กรุงเทพฯ

5) กลุ่มผู้บริหารการศึกษา

เป็นผู้มีประสบการณ์บริหารการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี และเป็นผู้มีบทบาทในการดำเนินงานด้านการบริหารการศึกษาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 3 คน ในวันที่ 11 เมษายน 2548 เวลา 10.00-11.00 น. ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้แก่

5.1) คุณทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
5.2) คุณบุญเทียม ศิริปัญญา	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
5.3) คุณเพ็ญพรรณ จิตตะเสนีย์	สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

6) กลุ่มชุมชน และสถาบันสังคมอื่น ๆ

เป็นตัวแทนชุมชน และสถาบันสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันสงฆ์ สถานประกอบการ เป็นต้น และเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นตัวแทนชุมชน และสถาบันสังคมอื่น ๆ เข้าร่วมสัมมนาทางการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสามารถติดต่อและได้รับความยินยอมเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 ท่าน ในวันที่ 3 เมษายน 2548 เวลา 15.00-17.00 น. ณ วิทยาลัยชุมชนกรุงเทพมหานคร (เขตตลิ่งชัน) ได้แก่

6.1) คุณวรจักร เข้มเพชร	วิทยาลัยชุมชนกรุงเทพมหานคร
6.2) คุณศิริวรรณ หว่างรักษาวงศ์	ผู้นำชุมชนวิจิตรสัมพันธ์
6.3) คุณอดิษฐ์ กุลพงษ์	รับจ้างบริษัท
6.4) คุณมาลี ลักษณะนาสมบูรณ์	ธุรกิจส่วนตัว
6.5) คุณจิตภา มิตรานนท์	พยาบาลศูนย์บริการสาธารณสุข
6.6) คุณณรงค์ชัย ศิลาสูงเนิน	พนักงานรัฐวิสาหกิจ
6.7) คุณชาติชาย สมบุญ	รับราชการ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลเสนอแนะที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์นำเสนอเป็นแนวทางพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อความเอื้ออาทรในสังคมไทยต่อไป